

UCHWAŁA

Dnia 11 grudnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Hubert Wrzeszcz

Protokolant Iwona Budzik

w sprawie z wniosku C. Z. i J. Z.
przy uczestnictwie M. M., T. S., I. B., S. Z., Z. F., H. M., P. Z., B. Z. i Z. M.
o stwierdzenie nabycia przez zasiedzenie własności nieruchomości,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 11 grudnia 2014 r.
zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Okręgowy w L.
postanowieniem z dnia 17 kwietnia 2014 r.,

"Czy w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości
dopuszczalna jest apelacja od postanowienia sądu pierwszej instancji,
które nie zawiera rozstrzygnięcia w przedmiocie części nieruchomości
gruntowej, której dotyczył wniosek o stwierdzenie zasiedzenia?"

podjął uchwałę:

**W sprawie o stwierdzenie zasiedzenia niedopuszczalna jest
apelacja od postanowienia w zakresie niezawierającym
rozstrzygnięcia co do części nieruchomości objętej żądaniem
wnioskodawcy.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 28 marca 2013 r. Sąd Rejonowy w L. stwierdził, że C. Z. i J. Z. (wnioskodawcy) na zasadzie wspólności małżeńskiej nabyli przez zasiedzenie z dniem 2 grudnia 2005 r. własność działki nr 323/1, o powierzchni 0.4940 ha, położonej w K., gminie T., oznaczonej w wersji IV opisu i projektu podziału nieruchomości, zaewidencjonowanej w Powiatowym Ośrodku Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Ś. w dniu 11 grudnia 2012 r. za numerem [...], stanowiącej część nieruchomości, dla której w Sądzie Rejonowym w L. prowadzona jest księga wieczysta nr [...] (pkt I) oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania (pkt II i III).

Od postanowienia Sądu pierwszej instancji apelację wnieśli wnioskodawcy, wskazując, że zaskarżają je w części, tj. w pkt I postanowienia co do zakresu posiadania, zgodnie z którym C. Z. i J. Z. nabyli na zasadzie wspólności majątkowej małżeńskiej przez zasiedzenie z dniem 2 grudnia 2005 r. własność działki nr 323/1 o pow. 0,4940 ha. W apelacji zarzucili m.in. sprzeczność ustaleń Sądu z treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, którego prawidłowa analiza powinna doprowadzić do wniosku, że wnioskodawcy nabyli na zasadach wspólności majątkowej małżeńskiej przez zasiedzenie własność działki nr 323/1 o powierzchni 0,4960 ha położonej w K., gmina T., w zakresie oznaczonym w wersji I opisu i projektu podziału nieruchomości, tj. w zakresie wyznaczonym przez punkty 2873, 2874, 2875, 2876, a następnie w linii prostej do punktu 2877 i dalej do punktu 2878. Wnieśli o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez przyjęcie, że wnioskodawcy nabyli na zasadach wspólności majątkowej małżeńskiej przez zasiedzenie z dniem 2 grudnia 2005 r. własność działki nr 323/1 w wyżej określonych granicach.

Sąd Okręgowy, rozpoznając apelację, przyjął, że porównanie granic nieruchomości oznaczonej jako działka numer 323/1, opisanej na mapie obejmującej wariant I, z nieruchomością o takim samym numerze, opisanej na mapie obejmującej wariant IV, prowadzi do wniosku, iż działka nr 323/1 według wariantu I obejmuje w całości działkę nr 323/1 według wariantu IV, a ponadto inne jeszcze części powierzchni gruntu wchodzące w skład pierwotnej działki nr 323.

Poza rozstrzygnięciem Sądu pierwszej instancji pozostało więc żądanie wnioskodawców dotyczące innej części działki nr 323 niż wskazanej w postanowieniu z dnia 28 marca 2013 r., której dotyczy apelacja wnioskodawców. Ze względu na powyższe Sąd Okręgowy powziął poważne wątpliwości prawne, którym dał wyraz w postanowieniu przytoczonym na wstępie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sprawy o stwierdzenie zasiedzenia są rozpoznawane w trybie nieprocesowym (art. 609 – 610 k.p.c.). Zgodnie z art. 13 § 2 k.p.c., przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w niniejszym kodeksie, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. Punktem wyjścia prowadzącym do rozwiązania przedstawionego zagadnienia prawnego powinno być sprecyzowanie zasad dotyczących wnoszenia środków odwoławczych od orzeczeń sądu pierwszej instancji wydanych w trybie postępowania procesowego.

Według art. 187 § 1 k.p.c., pozew powinien czynić zadość warunkom pisma procesowego, a ponadto zawierać m.in. dokładne określone żądanie (art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c.). Treść żądania, co do zasady, określa zarazem zakres kognicji sądu pierwszej instancji. Zgodnie bowiem z art. 321 § 1 k.p.c., sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. O tak zgłoszonym żądaniu sąd powinien orzec w całości, wydając odpowiednio od wyniku sprawy rozstrzygnięcie pozytywne bądź negatywne albo częściowo je uwzględniające, a w pozostałej części oddalające względnie wydać innego rodzaju rozstrzygnięcie – umarzające postępowanie lub odrzucające pozew - odnoszące się do całości zgłoszonego żądania. Obowiązek ten wynika z art. 325 k.p.c. (poprzez art. 361 k.p.c. stosowanego także do postanowień), według którego sentencja wyroku powinna zawierać m.in. oznaczenie przedmiotu sprawy oraz rozstrzygnięcie sądu o żądaniach stron. Treść – pozytywna albo negatywna – rozstrzygnięcia zawartego w wyroku sądu pierwszej instancji ma istotne znaczenie dla postępowania apelacyjnego. W orzecnictwie ukształtowało się bowiem stanowisko, że środek odwoławczy, w tym apelację, można wnieść wyłącznie od istniejącego (pozytywnego, negatywnego albo orzekającego jeszcze w inny sposób)

orzeczenia sądu pierwszej instancji. Nie można więc wnieść apelacji zarówno od orzeczenia, które w ogóle nie istnieje w prawnoprocesowym sensie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2003 r., III CZP 84/02, OSNC 2003, nr 10, poz. 140), jak również od orzeczenia, w którym brak jest rozstrzygnięcia o całości przedstawionego pod osąd roszczenia procesowego (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 1966 r., III PZP 15/66, OSNCP 1966, nr 12, poz. 204 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 1981 r., I PRN 96/81, OSNCP 1982, nr 5-6, poz. 87, z dnia 7 października 1998 r., II UKN 247/98, OSNPUS 1999, nr 20, poz. 665, z dnia 15 października 1999 r., I PKN 325/99, OSNAPUS 2001, nr 5, poz. 164, z dnia 25 stycznia 2001 r., III CKN 1382/00, OSNC 2001, nr 9, poz. 132 oraz z dnia 14 grudnia 2011 r., I CSK 138/11, OSNC 2012, nr 7-8, poz. 89). W konsekwencji, zaskarżenie orzeczenia apelacją co do żądania zgłoszonego przez powoda, ale pominiętego w wyroku sądu pierwszej instancji, jest niedopuszczalne, z powodu braku substratu zaskarżenia, co uzasadnia jej odrzucenie jako wniesionej od orzeczenia nieistniejącego. W razie pominięcia przez sąd pierwszej instancji rozstrzygnięcia negatywnego o zgłoszonym żądaniu lub o jego części, strona ma prawo złożyć, przewidziany w art. 351 § 1 k.p.c., wniosek o uzupełnienie wyroku. Umożliwia to stronie zaskarżenie, w tym apelacją, wydanego w następstwie rozpoznania tego wniosku orzeczenia sądu pierwszej instancji. W razie zaniechania zgłoszenia wniosku o uzupełnienie wyroku zainteresowana strona może wystąpić z pominiętym żądaniem ponownie do sądu, gdyż *res iudicata*, będąca następstwem wydania orzeczenia przez sąd pierwszej instancji, nie obejmuje żądania pominiętego przez ten sąd.

Od opisanych wyżej zasad dotyczących wnoszenia apelacji – uzależniających możliwość jej skutecznego wniesienia jedynie od orzeczenia zawierającego substrat zaskarżenia, w tym w postaci negatywnego rozstrzygnięcia o części zgłoszonego żądania - w orzecznictwie przyjęto wyjątki. Niekiedy przepisy szczególne nakładają obowiązek zamieszczenia z urzędu w wyroku określonych rozstrzygnięć w razie uwzględnienia powództwa. Takie rozwiązanie przewidziano np. w art. 58 § 1 i 2 kro. Jeżeli sąd pierwszej instancji nie orzekł o kwestiach, o których powinien był orzec z urzędu, strony mogą żądać uzupełnienia wyroku na

podstawie art. 351 § 1 k.p.c. z wyjątkiem jednak orzeczenia o winie. W razie natomiast pominięcia przez sąd pierwszej instancji orzeczenia o winie w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasady prawnej - z dnia 17 lutego 1954 r., C. 1342/53 (OSN 1956, nr 1, poz. 2) przyjęto, że w takim przypadku wyrok powinien zostać zaskarżony apelacją, a uzupełnienie wyroku nie wchodzi w rachubę.

W orzecznictwie przyjęto także, iż zawarte w wyroku rozstrzygnięcie pozytywne o określonym żądaniu niekiedy zawiera w sobie zarazem oddalenie żądania w pozostałym zgłoszonym przez stronę zakresie. W szczególności w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 września 1982 r., II URN 136/82 (OSP 1984, nr 1, poz. 18) przyjęto, że w przypadku, gdy z prawidłowo ustalonego stanu faktycznego uprawnionemu przysługuje świadczenie wyższe, a organ rentowy lub organ odwoławczy przyznaje świadczenie niższe, nie oddalając jednocześnie dalszego roszczenia, to w takim orzeczeniu (decyzji) *implicite*, zawarta jest odmowa tego wyższego świadczenia. Również w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2008 r., II PZ 13/08 (nie publ.) uznano, że wyrok w którym sąd uwzględnia powództwo, ale dokonuje ustalenia stosunku prawnego lub prawa w sposób niezgodny z żądaniem powoda stanowi orzeczenie o całym żądaniu pozwu, w którym zawarte jest rozstrzygnięcie o oddaleniu powództwa w kształcie żądanym przez powoda. Za takim rozwiązaniem przemawia to, że w sprawach o ustalenie stosunku prawnego lub prawa nie jest w ogóle dopuszczalne - pomijając wypadki kumulacji roszczeń - częściowe uwzględnienie i oddalenie powództwa; żądanie powoda w kształcie, jakie mu nadał w pozwie jest albo uzasadnione, albo nieuzasadnione, a stany pośrednie nie zachodzą (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 1998 r., II CKN 96/98, OSNC 1999 nr 5, poz. 98). Podobnie w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2012 r., I UZ 83/12 (nie publ.) przyjęto, że wyrok, w którym sąd ubezpieczeń społecznych uwzględnił odwołanie wnioskodawcy, ustalając stopień umiarkowanej niepełnosprawności na czas określony, zamiast – zgodnie z żądaniem – „na stałe”, stanowił orzeczenie o całości odwołania, w którym zawarte było rozstrzygnięcie o całości żądania, przeto w dalszym zakresie „nieosądzonym negatywnie” (ustalenia umiarkowanego stopnia niepełnosprawności „na stałe”), wnioskodawcy przysługuje środek

zaskarżenia. Jest to więc osąd pozytywny – w zakresie ustalającym umiarkowany stopień niepełnosprawności do przyjętej w wyroku daty - oraz „*implicite*” negatywny po tym okresie. Podobne do przedstawionego wyżej rozwiązania stosowane jest w odniesieniu do apelacji wnoszonych od wyroków sądów pierwszej instancji w sprawach o ochronę dóbr osobistych dotyczących żądania złożenia oświadczenia usuwającego skutki naruszenia dóbr osobistych. Rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji uwzględniające żądanie, ale z pewnymi modyfikacjami dotyczącymi treści oświadczenia traktuje się jako zawierające *implicite* jego oddalenie w pozostałym zakresie.

Opisane wyżej zasady dotyczące dopuszczalności wnoszenia apelacji od wyroku sądu pierwszej instancji, zgodnie z art. 397 § 2 k.p.c., stosuje się odpowiednio do zażaleń wnoszonych od postanowień sądu. Także odnośnie do tego środka odwoławczego w orzecznictwie dopuszczono wyjątkowo dopuszczalność wniesienia zażaleń od postanowień, które nie zawierają rozstrzygnięcia negatywnego o części zgłoszonego żądania. W razie nieuwzględnienia wniosku o przyznanie kosztów procesu w całości, zbędne jest orzekanie o oddaleniu tego wniosku w pozostałej części (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2011 r., III CZP 69/11, OSNC 2012, nr 4, poz. 48). Za takim rozwiązaniem – mającym także odpowiednie zastosowanie w sprawach rozpoznawanych w trybie postępowania nieprocesowego - przemawiały wartości tkwiące w wieloletniej, ugruntowanej praktyce sądowej przy jednoczesnym braku szczególnie uzasadnionych argumentów prawnych albo innych doniosłych względów praktycznych. Poza tym zasady orzekania o kosztach procesu są relatywnie skomplikowane, nie zawsze też strony w sposób przejrzysty i jednoznaczny składają wnioski w tym przedmiocie. W związku z tym często aż do sporządzenia pisemnego uzasadnienia orzeczenia o kosztach nie jest jasne, jaki był zakres rozstrzygnięcia w stosunku do żądania i którą z dyrektyw orzekania o kosztach sąd zastosował. Nie należą też do rzadkości przypadki, w których sąd rozstrzyga o kosztach procesu z urzędu. Z tych względów dopuszczalne jest wniesienia zażalenie – do którego stosuje się odpowiednio zasady dopuszczalności jego wniesienia, jak do apelacji – mimo braku oddalenia w części wyższego żądania strony o zasądzenie kosztów postępowania. Takie samo rozwiązanie

przyjęto w odniesieniu do zażaleń od postanowień dotyczących zaspokajania potrzeb rodziny. Według uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 1982 r., III CZP 43/82 (OSNC 1983, nr 5-6, poz. 69), zażalenie na postanowienie, w którym sąd uwzględnił tylko częściowo żądanie strony w przedmiocie orzeczenia o obowiązku małżonków przyczyniania się do zaspokojenia potrzeb rodziny (art. 443 § 1 k.p.c.), przysługuje tej stronie niezależnie od tego, czy sąd rozstrzygnął o oddaleniu żądania w pozostałej części żądania. W tym przypadku względy ekonomii procesowej i postulat konieczności szybkości postępowania w tym przedmiocie, jako dotyczącym dobra małoletnich dzieci wymagają, aby unikać zbytniego formalizmu przez prowadzenie postępowania o uzupełnienie, które w większości wypadków mogłoby prowadzić do wydania orzeczenia o oddaleniu pozostałej części żądania małżonka i dopiero wówczas do otwarcia drogi do postępowania odwoławczego.

Reasumując, w sprawach rozpoznawanych w trybie postępowania procesowego w orzecznictwie jedynie wyjątkowo przyjęto dopuszczalność wniesienia środków odwoławczych od orzeczeń w zakresie niezawierającym rozstrzygnięcia o części zgłoszonego żądania. Dotyczy to sytuacji, w których z mocy przepisów szczególnych sąd ma obowiązek wydania określonego rozstrzygnięcia z urzędu, gdy uzasadnione jest to naturą żądania, którego granic nie można jasno określić albo mającego charakter niepodzielny lub gdy przemawiają za tym szczególnie ważne wartości uzasadniające za odstępieniem od sztywnych reguł formalnych na rzecz przyspieszenia postępowania i zapewnienia jego efektywności, albo istnieje ugruntowana praktyka sądowa pomijania wydawania negatywnego rozstrzygnięcia co do nieuwzględnionego w części żądania, przeciwko stosowaniu której nie przemawiają istotne argumenty.

Obowiązujące w postępowaniu procesowym zasady dotyczące dopuszczalności wnoszenia apelacji od wyroku sądu pierwszej instancji, zgodnie z art. 13 § 2 k.p.c., mają odpowiednie zastosowanie także w postępowaniu nieprocesowym, jeżeli nic innego nie wynika z przepisów regulujących ten tryb postępowania. Odrębnych reguł nie przewidują przepisy ogólne dotyczące postępowania nieprocesowego. Zgodnie z art. 511 § 1 k.p.c., wniosek o wszczęcie postępowania powinien czynić przepisom o pozwie, z tą zmianą, że zamiast

pozwanego należy wymienić zainteresowanych w sprawie. Do wniosku ma więc zastosowanie art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c. nakazujący dokładnie określić żądanie, co umożliwia wydanie postanowienia co do istoty sprawy w jasno określonych granicach wniosku. Przepisy ogólne nie wyłączają także zastosowania w postępowaniu nieprocesowym art. 321 § 1 i art. 325 k.p.c. Odnośnie do samej apelacji art. 518 zd. pierwsze k.p.c. stanowi jedynie, że od postanowień sądu pierwszej instancji orzekających co do istoty sprawy przysługuje apelacja.

Szczególne zasady dotyczące wnoszenia apelacji od postanowień wydanych w postępowaniu nieprocesowym mają zastosowanie w tych sprawach, w których sąd niezależnie od treści wniosku ma możliwość wyboru różnych wariantów rozstrzygnięć, np. w sprawach o ustanowienie drogi koniecznej oraz o uregulowanie sposobu korzystania z rzeczy wspólnej. W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., II CZ 15/14 (nie publ.) w odniesieniu do żądania przyznania wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu przyjęto, że jeśli sąd w postępowaniu nieprocesowym powinien rozstrzygnąć o wszystkich żądaniach z urzędu, uczestnikom postępowania przysługuje apelacja, a nie wniosek o uzupełnienie postanowienia.

Odrębne zasady obowiązują w sprawach o dział spadku (mające odpowiednie zastosowanie poprzez art. 567 § 3 k.p.c. także w postępowaniach o podział majątku wspólnego), w których, zgodnie z art. 684 k.p.c., sąd z urzędu ustala skład i wartość majątku ulegającemu podziałowi. W sprawach tych sąd zamieszcza jedynie rozstrzygnięcia pozytywne, natomiast nie zamieszcza się w postanowieniu negatywnego rozstrzygnięcia o zaliczeniu określonego przedmiotu do masy podlegającej podziałowi, lecz omawia je jedynie w uzasadnieniu. Mimo więc, że wniosek nie zostaje uwzględniony w całości lub w części, pominięcie składnika majątku jest rozstrzygnięciem merytorycznie negatywnym.

Poza tym w wyżej wymienionych sprawach oraz w sprawach o zniesienie współwłasności sąd dodatkowo rozstrzyga spory poboczne, tj. spory o prawo żądania dokonania podziału, o prawo własności poszczególnych przedmiotów, jak również wzajemne roszczenia współwłaścicieli (współspadkobierców) z tytułu posiadania rzeczy, pobranych pożytków i innych przychodów oraz poczynionych

nakładów (por. art. 567 § 1, art. 618 i art. 686 k.p.c.). Nie ma jednolitości w orzecznictwie co do oceny sytuacji, w której sąd w orzeczeniu co do istoty sprawy pominął wydanie rozstrzygnięcia negatywnego o żądaniach ubocznych względem działu spadku, zniesienia współwłasności, czy podziału majątku. Według jednego stanowiska, w razie nierozstrzygnięcia w sentencji postanowienia dokonującego podział przez sąd pierwszej instancji o roszczeniach tego rodzaju zainteresowanym uczestnikom postępowania przysługuje środek w postaci apelacji (poprzednio rewizji), a nie wniosek o uzupełnienie postanowienia działowego (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 1970 r., III CZP 97/69, OSPiKA 1971, nr 9, poz. 167 i z dnia 21 lipca 1988 r., III CZP 61/88, OSNCP 1989, nr 10, poz. 160 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2003 r., III CKN 1529/00, nie publ., z dnia 2 marca 2005 r., III CK 28/05, nie publ. i z dnia 28 lutego 2013 r., III CZ 4/13, nie publ.). W powołanych orzeczeniach odwołano się do treści art. 618 § 3 k.p.c. (mającego z mocy art. 688 i art. 567 § 3 k.p.c. zastosowanie także w innych sprawach działowych), który wyłącza możliwość dochodzenia tego rodzaju roszczeń po zapadnięciu prawomocnego postanowienia o podziale i to niezależnie od tego, czy były one zgłoszone w postępowaniu działowym, a sąd nie orzekł o nich w postanowieniu, czy też nie zostały zgłoszone. Z tej przyczyny nie można do tych roszczeń zastosować art. 351 k.p.c. Według drugiego stanowiska, sąd uwzględniając w części tego rodzaju roszczenie, oddala żądanie w pozostałym zakresie. W razie pominięcia przez sąd pierwszej instancji rozstrzygnięcia o całości żądania niedopuszczalna jest apelacja w zakresie pominiętego przez sąd pierwszej instancji żądania z powodu braku substratu zaskarżenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2011 r., I CSK 78/11, nie publ. oraz z dnia 14 grudnia 2011 r., I CSK 138/11, OSNC 2012, nr 7-8, poz. 89). W ostatnim z wymienionych orzeczeń wskazano, że skoro roszczenia przewidziane w art. 618 § 1 k.p.c. są rozpoznawane według zasad ogólnych i stosownie do tych zasad należy o nich orzekać, to w razie uwzględnienia danego roszczenia jedynie w pewnym zakresie, należy dokładnie wskazywać, iż sąd żądanie (wniosek) częściowo oddala. Taka praktyka stwarza jasność co do dalszych środków prawnych przysługujących zainteresowanym uczestnikom postępowania: postanowienie podlega zaskarżeniu na zasadach ogólnych, w wypadku zaś

niepełnego rozstrzygnięcia co do omawianego roszczenia - postanowienie, na podstawie art. 351 w zw. z 13 § 2 k.p.c., może zostać uzupełnione. Wskazano przy tym także na bardziej ogólny argument, że rozstrzygnięcie sądu o żądaniach stron wymienione jest tylko w art. 325 k.p.c. jako obligatoryjny element sentencji wyroku, a nie jego uzasadnienia, które aczkolwiek ma ścisły związek z jego wydaniem, gdyż stanowi odzwierciedlenie procesu myślowego i decyzyjnego sądu, to jednak nie może być surogatem sentencji.

Przepisy dotyczące spraw o stwierdzenie zasiedzenia nie zawierają szczególnych regulacji odnoszących się do wniosku inicjującego to postępowanie. Przyjąć więc należy, iż do tego wniosku poprzez art. 13 § 2 k.p.c. ma zastosowanie art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c., co oznacza, że wnioskodawca powinien we wniosku dokładnie wskazać rzecz, o zasiedzenie której wnosi. Potwierdza to art. 609 § 3 k.p.c., według którego w razie konieczności dokonania ogłoszenia powinno ono zawierać m.in. dokładne określenie rzeczy. W odniesieniu do nieruchomości gruntowej spełnienie tego wymagania ze względu na treść art. 46 k.c. w zw. z § 136 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. Nr 38, poz. 249 ze zm. – dalej: „Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych”) oznacza konieczność dokładnego określenia części powierzchni ziemskiej mającej stanowić przedmiot nabycia własności przez zasiedzenie, według zasad obowiązujących do oznaczenia nieruchomości w księdze wieczystej. Powinno to więc nastąpić przez wskazanie księgi wieczystej prowadzonej dla nieruchomości gruntowej będącej przedmiotem zasiedzenia oraz jej aktualnych oznaczeń geodezyjnych w ewidencji gruntów, a w razie, gdy zakres zasiedzenia nie pokrywa się z wymienionymi wyżej oznaczeniami, przez sprecyzowanie przebiegu granic nieruchomości na mapie załączonej do wniosku albo która zostanie sporządzona w trakcie postępowania. Jak bowiem stanowi § 134 Regulaminu wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych, jeżeli do wniosku o stwierdzenie zasiedzenia własności nieruchomości wnioskodawca nie dołączył mapy nieruchomości sporządzonej według zasad obowiązujących przy oznaczaniu nieruchomości w księgach wieczystych, przewodniczący posiedzenia wzywa go do złożenia w odpowiednim terminie takiej mapy.

Artykuł 610 § 1 k.p.c. stanowi natomiast, że do orzeczenia w sprawach o zasiedzenie stosuje się odpowiednio przepisy o stwierdzeniu nabycia spadku. Odsyła on do art. 677 § 1 k.p.c., według którego sąd stwierdzi nabycie spadku przez spadkobierców, choćby byli nimi inne osoby niż te, które wskazali uczestnicy. W postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku sąd wymienia spadkodawcę oraz wszystkich spadkobierców, którym spadek przypadł, jak również wysokość ich udziałów. Powołany wyżej przepis w związku z art. 670 k.p.c. nakłada na sąd spadku obowiązek określenia rzeczywistego kręgu spadkobierców spadkodawcy niezależnie od treści wniosku o stwierdzenie nabycia spadku oraz wniosków uczestników tego postępowania. Nie pozwala on jednak na stwierdzenie nabycia spadku po innym spadkodawcy niż wskazanym we wniosku. Odpowiednie zastosowanie art. 677 § 1 k.p.c. do orzeczenia w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia oznacza, że sąd niezależnie od treści wniosku i żądań uczestników postępowania orzeka o skutkach wynikających z przepisów prawa materialnego w razie stwierdzenia określonych w nich przesłanek zasiedzenia w stosunku do rzeczy, w tym nieruchomości, której dotyczy wniosek. Sąd stwierdza więc zasiedzenie na rzecz zainteresowanego choćby to była inna osoba niż wskazana we wniosku (por. jednak odmienne stanowisko wyrażone w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 2014 r., II CSK 279/13, BSN 2014, nr 7, s. 11), w innym ułamku niż to określono we wniosku, czy też w innej dacie niż podanej we wniosku (por. m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 1986 r., III CZP 28/86, OSNC 1987, nr 5-6, poz. 74, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2012 r., III CSK 316/11, z dnia 30 października 2013 r., V CSK 427/12, z dnia 30 października 2013 r., V CSK 488/12, nie publ, z dnia 21 listopada 2013 r., III CSK 312/12, nie publ., z dnia 6 lutego 2014 r., I CSK 243/13, nie publ.).

Artykuł 677 § 1 k.p.c. stosowany odpowiednio w zw. z art. 610 § 1 k.p.c. do postanowienia o stwierdzenie zasiedzenia, jako przepis o charakterze wyjątkowym zawierającym szczególną regulację, nie może być interpretowany rozszerzająco, w szczególności w ten sposób, że wyłącza on odpowiednie zastosowanie w sprawach o stwierdzenie zasiedzenia art. 321 § 1 k.p.c. i nakłada na sąd obowiązek orzekania z urzędu o skutkach zasiedzenia poza granicami przedmiotowymi zgłoszonego żądania, jeżeli wynikałoby to z ustalonych w sprawie

okoliczności. Zatem, zgodnie z art. 321 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., sąd jest związany wskazanym we wniosku zakresem przedmiotowym żądania – co do rzeczy i prawa - może natomiast uwzględnić to żądanie w ograniczonym przedmiotowo zakresie (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2009 r., IV CSK 297/09, nie publ., z dnia 13 października 2010 r., I CSK 582/09, OSP 2013, nr 9, poz. 93, z dnia 21 listopada 2013 r., III CSK 312/12 oraz z dnia 6 lutego 2014 r., I CSK 243/13).

Charakter wniosku o stwierdzenie zasiedzenia jest tego rodzaju, że pozwala na ściśle sprecyzowanie w postanowieniu zakresu, w jakim został on uwzględniony przez sąd. Z tej przyczyny sąd w orzeczeniu kończącym postępowanie powinien skonkretyzować nieruchomość będącą przedmiotem zasiedzenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2012 r., I CSK 51/12, nie publ.). Potwierdza to treść § 136 Regulaminu wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych, zgodnie z którym w postanowieniu stwierdzającym zasiedzenie własności nieruchomości należy określić nieruchomość według zasad obowiązujących w przepisach o prowadzeniu ksiąg wieczystych. Dokładne sprecyzowanie zakresu przedmiotowego, w jakim zostało uwzględnione żądanie zawarte we wniosku o stwierdzenie zasiedzenia pozwala tym samym na określenie zakresu, w jakim wniosek ten nie został uwzględniony. Z tych względów postanowienie w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia własności nieruchomości gruntowej, zgodnie z przepisem art. 325 k.p.c. w zw. z art. 361 i art. 13 § 2 k.p.c. powinno odnosić się do całości żądania zgłoszonego we wniosku inicjującego to postępowanie. W razie uwzględnienia wniosku w ograniczonym przedmiotowo zakresie, w pozostałej, nieuwzględnionej części wniosek powinien być oddalony. Konsekwentnie należy przyjąć, że apelacja od orzeczenia wydanego w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości gruntowej, zgodnie z ogólnymi zasadami, może być wniesiona jedynie od orzeczenia zawierającego substrat zaskarżenia, w tym odnoszącego się do nieuwzględnionego w części żądania. Brak tego rozstrzygnięcia uniemożliwia zaskarżenie orzeczenia apelacją w zakresie pominiętej części żądania. W takim wypadku strona może zgłosić wniosek na podstawie art. 351 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. o uzupełnienie wydanego postanowienia. W razie zaniechania podjęcia tej czynności zainteresowany może

złożyć do sądu nowy wniosek o stwierdzenie zasiedzenia tej części nieruchomości, co do której pominięto wydanie orzeczenia. Nie ma przy tym przepisu, stanowiącego w postępowaniu o stwierdzenie zasiedzenia odpowiednik art. 618 § 3 k.p.c., który byłby przeszkodą uniemożliwiającą rozpoznanie nowego wniosku.

Za innym, od przyjętego, rozwiązaniem nie przemawiają także argumenty, które w orzecznictwie uznano za uzasadniające w wyjątkowych przypadkach dopuszczalność zaskarżenia środkami odwoławczymi orzeczeń w zakresie niezawierającym rozstrzygnięcia co do części zgłoszonego żądania. W odniesieniu do postanowień o stwierdzenie zasiedzenia nie ma ukształtowanej, długotrwałej praktyki orzeczniczej przewidującej odstępstwa od ogólnych zasad dotyczących zaskarzania tych orzeczeń. Wręcz przeciwnie, w orzecznictwie przyjmowano, że w razie nieuwzględnienia wniosku o zasiedzenie w całości, konieczne jest zawarcie w orzeczeniu sądu pierwszej instancji oddalenia żądania w pozostałej części, jako warunku umożliwiającego skuteczne wniesienie apelacji kwestionującej nieuwzględnienie wniosku o zasiedzenie w pozostałej części (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1998 r., III CKN 409/98, nie publ. oraz z dnia 27 marca 2013 r., V CSK 202/12, nie publ.). Innego rozwiązania omawianej kwestii nie uzasadniają także względy ekonomii procesowej ani inne argumenty natury aksjologicznej. Natura spraw o stwierdzenie zasiedzenia, zmierzających do uregulowania prawa własności do rzeczy w następstwie jej długotrwałego posiadania, nie jest tego rodzaju, aby wymagała szczególnie szybkiego rozpoznania, bowiem w tym czasie posiadacz korzysta z ochrony posesoryjnej. Wydłużenie czasu jej rozpoznania – w razie konieczności rozpoznania wniosku o uzupełnienie postanowienia co do pominiętej części żądania – nie naruszy więc żadnych istotnych wartości. Z tej przyczyny nie można przyjąć, aby dopuszczalność wniesienia apelacji od postanowienia w zakresie niezawierającym rozstrzygnięcia co do części nieruchomości objętej żądaniem, była uzasadniona względami ekonomii postępowania, jego szybkości i odformalizowania.

Z tych przyczyn na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. podjęto uchwałę, jak na wstępie.

